Körfez-Türkiye Normalleşmesi Yemen Barış Sürecini Nasıl Etkiler?

Kasım ayında Birleşik Arap Emirlikleri (BAE) veliaht prensi Muhammed b. Zayed Türkiye'yi ziyaret etti. BAE ile Türkiye arasında son 10 yıldır, özellikle de Arap Baharı sürecinin oluşturduğu ortamdan dolayı bölgesel rekabet ve zaman zaman da dolaylı bir çatışma söz konusuydu. Bütün bu gelişmelere bağlı olarak iki ülke arasındaki ilişkiler tarihinin en alt seviyelerine geriledi. Türkiye'nin Arap Baharı sürecinde halkların demokratikleşme ve değişim taleplerini desteklemesi; BAE ve diğer Körfez monarşileri ile birlikte, Mısır ve İsrail gibi otoriter rejimler tarafından da varoluşsal bir tehdit olarak algılandı. Bu ortamda BAE, bölgede İsrail, Mısır ve Suudi Arabistan'ın da içinde bulunduğu bir pakt oluşturmaya çalışarak Türkiye'nin bölgedeki politikalarına karşı aktif bir siyaset izledi.

Ancak ABD'de Biden'ın iş başına gelmesi, birçok ülkenin dış politikasında değişime neden oldu. Kademeli bir şekilde önce Katar'la daha sonra da bölgedeki diğer ülkelerle ilişkilerini yumuşatan BAE, Türkiye ile de hızlı bir iyileşme sürecine girdi. Önümüzdeki dönemde iki ülke arasındaki ilişkilerin daha da geliştirileceği, hatta bu durumun etkilerinin Türkiye'nin Arap Yarımadası'ndaki diğer ülkelerle ilişkilerine de yansıyacağı tahmin ediliyor.

Realist bir yaklaşımla hareket eden iki aktör, rekabet ve çatışma temelli politikalarını bir yana bırakarak ilişkilerin normalleşmesi için gerekli adımları atma konusunda kararlı görünüyor. Öyle ki taraflar, ekonomik ve bölgesel iş birliği için de ortak bir irade ortaya koydu. Yeni bir sürecin başlangıcı olan bu gelişmeler, Körfez-Türkiye ilişkilerinde bundan böyle diplomasi ve diyaloğun öne çıkacağını gösteriyor.

BAE veliaht prensinin Ankara ziyareti sonrasında, Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın da Şubat 2022'de BAE ve Suudi Arabistan'ı ziyaret edeceği duyuruldu. Önümüzdeki ay için planlanan bu ziyaret, 12 yılın ardından gerçekleşecek ilk ziyaret olacak. Her ne kadar bu ziyarette ikili ilişkilerle ekonomik iş birliği konularının ön plana çıkması beklense de ziyaretin bölgede hâlihazırda devam eden insani krizlerin çözümü için de yeni fırsatlar oluşturabileceği değerlendiriliyor. Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın bölgeye yapacağı bu ziyaret Libya, Suriye, Irak, Doğu Akdeniz ve bilhassa Yemen'de devam savaşının geleceği açısından da büyük önem taşıyor.

Yemen'de Siyasi ve İnsani Kriz Derinleşiyor

2011 yılından itibaren derin bir siyasi, ekonomik ve toplumsal kriz içinde olan Yemen'de, 2014 yılından bu yana da acımasız bir iç savaş yaşanıyor. Birleşmiş Milletler'in (BM) "dünyanın en büyük insani krizi" olarak tanımladığı süreç, Yemen'de 100.000'den fazla insanın hayatını kaybetmesine, yüz binlercesinin yaralanmasına, sakat kalmasına ve esir düşmesine sebep oldu. Yaklaşık 30 milyon nüfuslu Yemen'de BM'ye göre hâlihazırda 20 milyondan fazla insan, insani yardıma muhtaç durumda; bunların ise 10 milyondan fazlasının acil olarak yardım alması gerekiyor. Çatışmalara bağlı nedenlerden dolayı Yemen nüfusunun %70'inin açlık sınırında olduğu belirtiliyor. 2014'ten bu yana devam eden savaş sebebiyle maddi manevi büyük bir yıkıma uğrayan Yemen'de milyonlarca çocuğun okula gidemediği, pek çoğunun cephelerde savaştırıldığı biliniyor. Sahadaki tarafların insan hakları konusunda hiçbir hassasiyetinin bulunmadığı Yemen'de, kimi kaynaklar cephede savaştırılan çocukların sayısını yüz binlerle ifade ediyor. BM verilere göre ülkedeki insani durumun düzelmesi için 4,2 milyar dolarlık yardıma ihtiyaç var ancak bugüne kadar bu rakamın sadece 1,5 milyar doları toplanabilmiş durumda. Ülkedeki ekonomik veriler her geçen gün daha da kötüleşiyor. Koronavirüsün de etkisiyle Yemen Riyali ABD Doları karşısında değer kaybetmeye devam ediyor. Yemen'de açlık, yoksulluk ve sefalet ülkenin geneline yayılmış durumunda, ülkedeki yıkım gün geçtikçe daha da trajik bir hâl alıyor.

Ne var ki yaşanan bu ağır insani felakete rağmen Yemen sahasındaki tarafların hegemonya mücadelesi hız kesmeden sürüyor. Başta Şebve, Hacca, Beyda, Taiz ve Hudeyde olmak üzere, ülkenin birçok noktasında çatışmalar devam ediyor. Örneğin petrol kaynakları açısından önemli olan ve ülkenin tam ortasında stratejik bir konumdaki Şebve'de şiddetli çatışmalar yaşanıyor. Batısında Beyda ve Ebyen illerinin bulunduğu Şebve kentinin doğusunda Hadramut, güneyinde Umman Denizi, kuzeyinde ise günde

8.000 varil üretim yapılan petrol kuyularının ve doğal gaz hatların olduğu Marib yer alıyor. Burası savaştan önce ihmal edilmiş bir bölge olmasına rağmen, ülkenin en büyük doğal gaz sıvılaştırma tesisinin burada bulunması, bölgeyi savaşan taraflar için önemli kılıyor. Ayrıca Umman Denizi kıyısındaki Belhaf Limanı da Şebve'de yer alıyor. Belhaf'tan yıllık 4 milyar dolar gelir sağlandığı tahmin ediliyor. BAE tarafından kontrol edilen limanla ilgili olarak da meşru hükümete bağlı vali ile BAE arasında gerginlikler yaşanıyor. Diğer yandan Husiler de Belhaf Limanı'na giden Hudeyde-Marib-Şebve petrol ve doğal gaz hattını ele geçirmek için mücadele ediyor.

Yemen'deki bu çözümsüzlüğün daha fazla devam edemeyeceğini mevcut insani tablo açıkça ortaya koyuyor. Ülkedeki siyasi, ekonomik ve insani krizin çözümü için tüm tarafların bir an önce müzakere masasına oturması gerekiyor. Körfez-Türkiye ilişkilerinin normalleşmesi de bu noktada önem kazanıyor.

Türkiye-Körfez Normalleşmesi Yemen Barış Süreci İçin Yeni Bir Fırsat Sunuyor

Ülkenin insani bir felaketin eşiğinde hatta içinde olması, uluslararası kamuoyu baskısının giderek artması, savaşan taraflarda gözlemlenen yorgunluk belirtileri gibi faktörler, Yemen barış sürecinin tekrar canlanması için bir fırsat sunuyor. Bu yeni barış sürecinde, önce güneyde birçok parçaya ayrılmış ve aralarında ciddi ihtilaflar olan gruplar arasında bir mutabakatın sağlanması, daha sonra da bölgesel normalleşme çerçevesinde İran ve Husilerle kapsamlı görüşmelerin başlatılması gerekiyor.

Savaşın başlangıcından bugüne Yemen'de siyasi ve askerî olarak aktif rol alan BAE, ülkenin güneyinde saha hâkimiyeti kuran Güney Geçiş Konsey'ine (GGK) bağlı milisleri doğrudan destekliyor. Güney Yemen'de ayrı bir yönetim kurmak isteyen ve Abdurrabu Mansur el-Hadi yönetimindeki meşru hükümeti ülkenin tek otoritesi olarak tanımayı reddeden GGK, bölgede güçlü olan -Islah gibi- diğer gruplara karşı da savaş veriyor. Bu arada GGK'nın ideolojik ve tarihî nedenlerden dolayı Rusya ile de yakın münasebetleri bulunuyor. Bölgede barış için adım atılması durumunda, BAE'nin GGK üzerindeki etkisi de hesaba katılarak, GGK'nın müzakere ve barış masasına çekilmesinin zor olmayacağı değerlendiriliyor.

2015 yılından itibaren Kararlılık Fırtınası adıyla Yemen'e Husilerin ilerleyişini durdurmak için askerî müdahalede bulunan Suudi Arabistan da Yemen'deki savaşın en önemli aktörlerden biri. Ancak Suudi Arabistan, güney sınırlarında algıladığı güvenlik tehdidini bertaraf etmek ve İran'ın Yemen'deki gücünü etkisizleştirmek için başlattığı askerî müdahalede bugüne kadar hedeflerini gerçekleştirebilmiş değil. Üstüne üstlük Yemen'in toprak bütünlüğünün bozulması, ülkedeki siyasi ve ulusal birliğin iyice zayıflaması da Riyad yönetimine ciddi zarar verdi.

Ayrıca Suudi Arabistan'ın Yemen'de yedi yıl aralıksız süren askerî operasyonları, taraflar arasında etkili bir siyasi diyalog geliştirilmesini de engellediğinden ülkede savaş sebebiyle yaşanan insani kriz yaygınlaşarak derinleşti. Savaşın uzaması, BAE ve Suudi Arabistan için mali, askerî ve güvenlikle ilgili riskleri de artırdı. Dolayısıyla hem BAE hem de Suudi Arabistan için sonu gelmeyen bir sorunlar yumağına dönüşen Yemen'deki savaş, yerel aktörler dâhil tüm taraflar için tamamen çözümsüz bir hâl almadan önce barış masasının kurulması gerekiyor.

Yemen Savaşı'na hiçbir zaman doğrudan müdahil olmak istemeyen Türkiye, 2015 yılında Arap Koalisyonu tarafından düzenlenen askerî operasyona teknik destek vermekle yetindi. Gerek Arap medyasında gerekse yabancı basınında zaman zaman Türk SİHA'larının bölgede kullanıldığına dair haberler çıksa da Ankara bu haberlerin gerçek olmadığını açıkladı. Ayrıca Türkiye'nin Yemen'de izlediği siyasetin temel hedefinin ülkede yaşanan insani krizin çözülmesi olduğu her fırsatta dile getirildi. Ankara, Yemen'deki krizinin çözümü için bugüne kadar BM'nin barış girişimleri yanı sıra diğer inisiyatifleri de destekledi. Ayrıca Türk kamuoyu da Yemen'deki insani krize duyarsız kalmadı; Türk sivil toplum kuruluşları Yemen'de aktif bir şekilde insani yardım çalışmaları yürüttü. Türkiye, biri Aden ilinde diğeri de Taiz'de olmak üzere Yemen'e 50 yataklı iki set sahra hastanesi hibe etti.

Siyasi anlamda Yemen'deki meşru hükümetin yanında olmakla birlikte çatışmalarda taraf olmamaya özen gösteren Türkiye, izlediği siyaset sebebiyle Islah gibi yerel gruplar tarafından da dikkate alınıyor.

Dolayısıyla Türkiye-Körfez ilişkilerinin normalleşmesi hem bu gruplarla BAE'nin desteklediği milisler arasında devam eden çatışmalara son vermek için hem de anlaşmazlıkların çözümü için önemli bir fırsat olabilir.

Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın Körfez Ziyareti Yemen'de Barış Umutlarını Arttırıyor

Yemen halkı ülkede devam eden savaşın son bulması için ülke dışından gelecek haberlere dikkat kesilmiş durumda. Özellikle Türkiye ile Körfez ülkeleri arasındaki ilişkilerin normalleşmesinin Yemen için de olumlu sonuçları olabileceği belirtiliyor. Zira Yemen'deki mevcut siyasi dengeler düşünüldüğünde Türkiye, uzlaştırıcı ve kolaylaştırıcı pozisyonda olan nadir ülkelerinden biri olarak öne çıkıyor. Bu sebeple de aynı masada hem İran hem de Suudi Arabistan ve BAE ile oturabilecek, sahada karşılığı olan Türkiye'nin görüşmelerde üçüncü taraf olarak siyasi arabuluculuk rolünü arttırabileceği değerlendiriliyor. Bu açıdan Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın şubat ayındaki Körfez gezisi Türkiye için olduğu kadar Yemen için de kritik önem taşıyor. Zira Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın bölgeye yapacağı ziyarette Yemen dosyasını da gündeme getireceği tahmin ediliyor. Program kapsamında yapılacak görüşmelerden sonra da Arap Yarımadası'nın en fakir ülkesi olan Yemen'deki savaşa son verilmesi, bunun için de bir barış inisiyatifi oluşturulması çağrısında bulunulması bekleniyor.

***

Yemen'de yeni bir barış görüşmesi sürecinin başlaması ve uygulanabilir bir siyasi çözüm bulunabilmesi için -daha önceki barış görüşmelerinin akıbetleri de dikkate alınarak- İran'ın da müzakere masasına dâhil edilmesi gerektiği açıktır. Bu noktada BAE ile İran arasındaki diplomatik temasların sorunun çözümüne katkı sağlayabileceği de düşünülebilir. Kaldı ki Yemen'deki insani krizin çözümü için diyalog ve müzakereden başka bir çıkış yolu da yoktur. Bunun için bölgedeki normalleşme çabaları hayati önemdedir. Sonuç olarak Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın Körfez ziyaretinin hem Türkiye hem de bölge için önemli ve beklentileri yüksek bir ziyaret olduğuna şüphe yoktur. En azından Yemen halkının acılarını hafifletecek bir uzlaşının sağlanması için ve ülkede kısa vadede başta eğitim ve sağlık olmak üzere kalkınma beklentilerinin karşılanması için bu ziyaretin bir ilk adım olabileceğini belirtmek gerekir. Hasılı Türkiye'nin Aden Körfezi ve Kızıldeniz'deki varlığı, Yemen'deki barış sürecine önemli katkılarda bulunabilir ve Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın Körfez'deki temasları Türkiye için olduğu kadar Yemen için de bir dönüm noktası olabilir. Bu da hiç şüphesiz hem Yemen halkı için hem de bölge barışı için çok önemli bir kazanım olacaktır.